

Scenario: Terrorattacken mot kärnkraftverket

En berättelse om snabb informationsspridning.

Sent en kväll får både du och din mamma se klipp på era sociala medier. En terroristorganisation tar på sig attacken mot kärnkraftverket i er stad. Vadå för attack? Din mamma sätter på Sveriges Radio P4, som man ska göra när det hänt något riktigt allvarligt, men där hörs musik och prat, inga extrasändningar. Ni surfar runt på olika webbplatser men ingen har lagt ut något där heller. Vad är det som händer?

Eftersom ni bor nära kärnkraftverket så borde ni ha hört VMA-signalen. Er RDS-mottagare i vardagsrummet har inte heller varnat. En RDS-mottagare är en särskild apparat som alla som bor runt ett kärnkraftverk har hemma och som varnar vid en reaktorolycka.

Vid frukosten står tv-nyheterna på. Strålsäkerhetsmyndigheten och representanter för kärnkraftverket berättar att det inte har skett någon attack och att allt fungerar som vanligt. Men du har svårt att glömma klippet du såg på sociala medier. I skolan tycks alla ha sett samma klipp och pratar upprört om vad som kan ha hänt. Kanske är det ändå en radioaktiv läcka i kärnkraftverket, men som ingen vill prata om? Så var det väl vid Tjernobylolyckan i Ukraina 1986, att man inte fick veta vad som hade hänt? Eller hur var det?

Din kompis visar ett inlägg i sociala medier där människor berättar att de på olika sätt känner av

strålning i området. Det finns även klipp från vad som verkar vara en kaotisk situation i kontrollrummet på kärnkraftverket. Du känner igen kärnkraftverkets utsida. Människor i kontrollrummet syns stressa omkring och skriker till varandra. Men det är svårt att höra vad de säger. Din kompis säger att hon har hört att kärnkraftverket kanske kommer att sprängas i luften och att man aldrig kommer att hinna få ut människor från området.

På eftermiddagen skickar din bror ett längre videoklipp till dig. Det är på statsministern som verkar ha blivit smygfilmad efter ett möte. Statsministern säger att det är viktigt att kärnkraftsläckan inte blir känd hos allmänheten. Kan det här klippet verkligen stämma? Är det verkligen statsministern? Det låter som rätt röst i alla fall.

Du känner dig lite utvald som har fått veta något som ännu inte media har koll på men som kan visa sig vara en stor skandal. En kompis i tredje ring berättar att han sprider klippet i alla sina kanaler. Ja, klart att folk måste få veta att regeringen mörkar en extremt allvarlig kris! Så du delar klippet på dina sociala medier.

Det plingar till i din telefon. Det har kommit en ny vlogg från en av de influencers vars kanal du prenumererar på. I videon säger hon att många av hennes följare inte litar på att myndigheterna och regeringen talar sanning. Kommentarsfältet är fullt av frågor från oroliga följare och snart exploderar sociala medier i upprörda kommentarer och fördömanden. Några har själva tagit på sig att svara som experter och länkar till olika sidor.

Samma kväll tittar du för en gångs skull på tv-nyheterna med dina föräldrar. I inslaget ser man hur experter testar radioaktivitet på olika platser. Ingen mätare ger utslag. Säkerhetspolisen undersöker de falska uppgifterna om att en attack skulle ha skett. Man misstänker att främmande makt ligger bakom och syftet tros vara att skapa oro hos befolkningen. Det har man verkligen lyckats med, säger din pappa.

I samma sändning visar man upp klippet med statsministern som du själv har varit med och spridit. Klippet är i själva verket längre än det du sett tidigare och filmat i ett annat sammanhang. Det visar sig vara deepfake. Artificiell intelligens, AI, har använts för att manipulera

klippet, så att det ser väldigt trovärdigt ut. I tv-studion intervjuas statsministern själv, som säger att någon vill påverka oss i Sverige och få allmänheten att känna misstro mot regeringen.

I skolan nästa dag pratar ni om skillnaden mellan äkta och falska nyheter. Ni tittar tillsammans på inslag och inlägg från de senaste dagarna. Läraren förklarar att statsminister-klippet är ett utmärkt exempel på propaganda. Källan är fortfarande okänd. Klassen blir ivrig och alla pratar i mun på varandra. Det är en lättnad att diskutera med andra och inte sitta ensam med sina tankar.

Frågor

- Hur kan du veta vad som är sant?
- Har du varit med om något tillfälle där du sett falsk information spridas?
- Hur kan du bidra till att falsk information inte sprids?
- Vilka informationskällor går att lita på?

Var källkritisk

Stater och organisationer använder redan i dag vilseledande information för att försöka påverka våra värderingar och hur vi agerar. Var uppmärksam och källkritisk. Tänk på vilken information du delar i sociala medier.

- Är det fakta eller åsikter?
- Vad är syftet med informationen?
- Är källan trovärdig?
- Finns informationen någon annanstans?
- Är det ny eller gammal information och varför finns den just nu?

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap